

Lastu

Lahden vanhusten asuntosäätiön asukaslehti 2/2023

LASTU

Lahden vanhusten asuntosäätiön asukaslehti
2/2023

PÄÄTOIMITTAJA

Sanna Mäkinen

LEHDEN TOIMITUSKUNTA

Mari Kokko, Annika Lamminen,
Taru Lilja, Hanna-Sisko Onnela,
Päivi Salo, Ulpu Ulmanen

ULKOASU JA TAITTO

T:mi Hanna-Sisko Onnela, Lahti

PAINO

Lehtisepät Oy, Lahti

ISSN 2342-5067 (painettu)

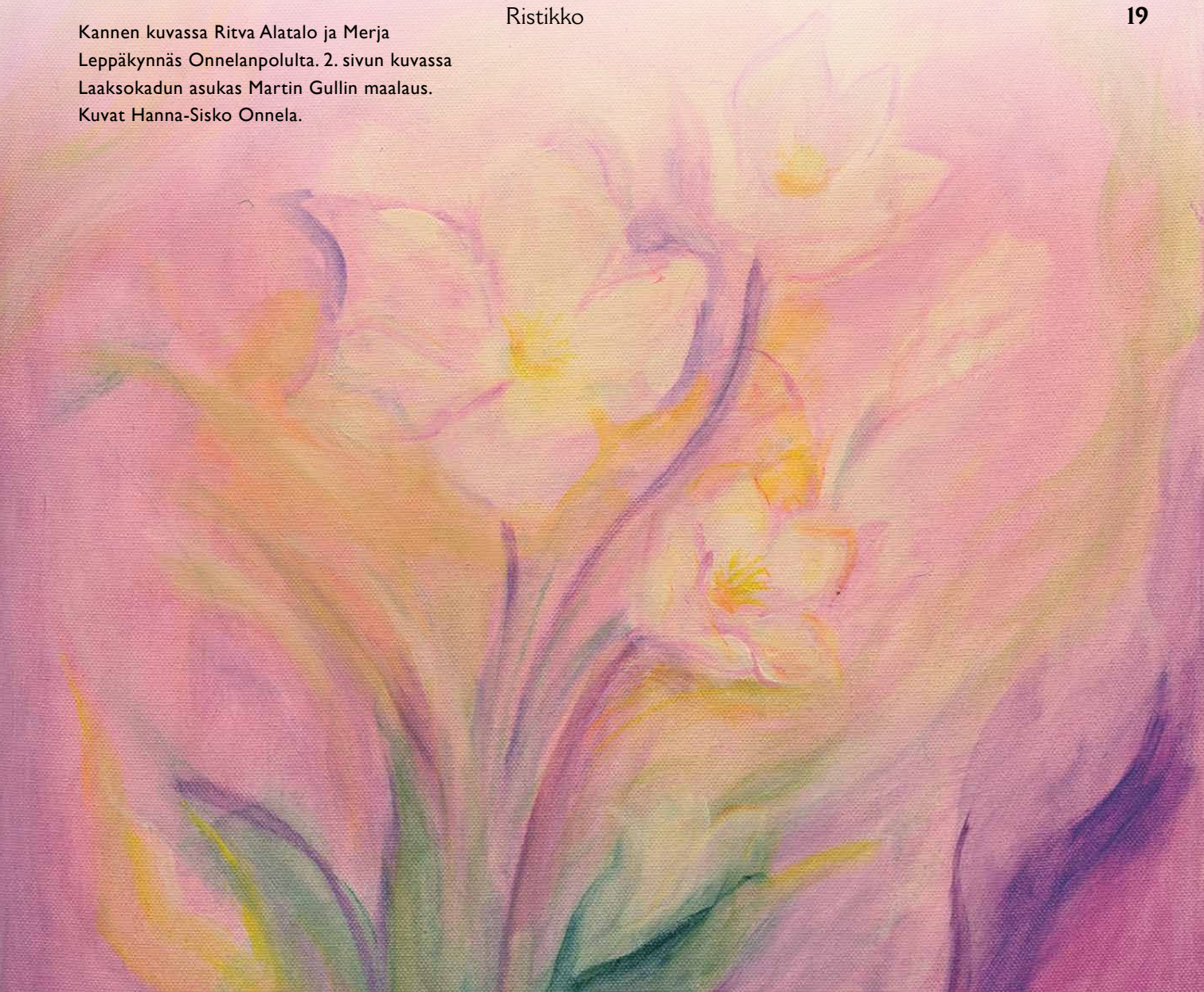
ISSN 2342-5075 (verkkojulkaisu)

Seuraava lehti ilmestyy kesäkuussa 2024

Kannen kuvassa Ritva Alatalo ja Merja
Leppäkynnäs Onnelanpolulta. 2. sivun kuvassa
Laaksokadun asukas Martin Gullin maalaus.
Kuvat Hanna-Sisko Onnela.

Lastu 2/2023

Pääkirjoitus	3
Ajankohtaista	4
Toimisto tiedottaa	6
Isovanhemmuuden voima on ihmisyyden voimaa	7
Asiantuntija kertoo: Vipuvoimaa kaupungin esteettömyystyöskentelyyn	10
Säätiön väki: Edelläkävijä ei pelkää luovia vastavirtaan	12
Yksi meistä: Puustiset - Lujasti yhdessä	14
Ihmisen elämää	16
Ristikko	19

60-vuotiasta onnitellen

PALJON SANALLISTA KUHINAA on syksyn aikana käyty lehdistössä ikääntyneiden yhteisöllisestä asumisesta. Keskustelussa näyttävät termit eri asumismuotojen välillä menneen sekaisin. Tämä on toki ymmärrettävää, kun säätiö itsekin puhuu yhteisöllisestä asumisesta tarkoittaen sillä melkeinpä jokaista taloaan.

Yhteisöllinen asuminen ei kuitenkaan lainsäätäjän silmissä tarkoita mitä tahansa senioreille suunnattua asumismuotoa. Kyseessä on sosiaalihuoltolain termi, joka tarkoittaa, että yhteisöllisen asumisen asukkaalla on todettu palvelutarve, johon hän on saanut erillisen palvelupäätöksen. Hän siis muuttaa taloon, jossa tätä palvelutarvetta vastaavat palvelut on järjestetty. Yhteisöllisen asumisen vuokratodissa maksetaan erikseen asumisen kulut ja tämän päälle muotoutuvat lain mukaiset kotihoitoon pohjautuvat palvelut. Tavanomaiseen kotihoitoon eroja syntyy mm. erikseen palvelupäätökseen kuuluvasta yhteisökoordinaatiotyöstä ja mahdollisesti yhteisöruokailuista sekä vastaavista tapahtumista omassa tähän tarkoitukseen soveltuvassa kotitalossa.

Keskusteluissa on myös todettu, ettei yhteisöllinen asuminen vastaa kaikkien ikääntyvien ihmisten palvelutarpeisiin. Tämäkin on totta. Toiset tarvitsevat arkeensa ympärivuorokautisen hoitajien läsnäolon lähellä. Osalle kuitenkin hoitajien päivittäiset käynnit ja yöaikainen tarpeen mukainen käynti riittää. Jottei siis jo alkuun

tuomittaisi hyviä kehityskulkuja, on hyvä todeta, että jokaisen ikääntyneen ihmisen palvelutarve on kovin yksilöllinen. Tärkeintä olisi mielestäni varmistaa, ettei ihmisen mahdollisesti hauraimpien viimeisten vuosien aikana muuttoa tule useaan kertaan johtuen palvelujärjestelmään syntyneistä hoivan siiloista. Unelma on, että säätiön taloon muuttaessa, voi oma koti toimia edelleen kotina, vaikka palvelujen tarve kasvaisikin. Vähintään yhtä tärkeää on siis myös, että hoiva muodostuu ikäihmisen aitoon tarpeeseen vastaavaksi. Säätiön kohteissa suunnitellaankin yhteisöllisen asumisen lisäämistä jo joihinkin olemassa oleviin taloihin, jotta tähän haasteeseen päästäisiin toden teolla tarttumaan.

Marraskuun 15. päivä säätiö juhli syntymäpäiväänsä mukavan cocktailtilaisuuden merkeissä, jossa vieraina olivat säätiön asukkaat ja sidosryhmät. Varsinaisen syntymäpäivän metsästäminen on kinkkistä, joskin säätiö rekisteröitiin varsinaisesti helmikuussa 1964. Säätiö aloitti kuitenkin toimintansa jo tätä ennen, kun kaupunginvaltuuston juhlapöytäkokouksessa vuonna 1955 tehdyn päätöksen mukainen vanhustentalo viimein kahdeksan vuoden odotuksen jälkeen marraskuussa 1963 valmistui Hirsimetsäntielle. Koska

ensimmäiset asukkaat pääsivät muuttamaan koteihinsa 15.11.1963, päätimme juhlia 60-vuotispäivää tuona päivänä.

Paljon mahtuu säätiön menneisiin vuosikymmeneihin. Ajankohtaisissa palataan hieman muistelemaan juhlaamme ja samalla voit lukea myös juhlassa pidetyn puheen, jossa palataan säätiön menneisiin vuosikymmeneihin. Kiitän kaikkia syntymäpäivälahjoituksen antajia ikääntyneiden kulttuuritoiminnan tukemisesta, etsimme niille asukkaiden kanssa keväällä hyvät käyttökohteet. Kiitos myös kaikille juhlaan osallistuneille, teitte yhteisestä juhlastamme juhlan!

Sanna Mäkinen
toiminnanjohtaja

Lahden vanhusten asuntosäätiön toiminnan alkamisesta tuli kuluneeksi 60 vuotta. Hyvinvointikeskus Wanha Herra on palvellut ja asuttanut ikäihmisiä puolestaan jo 30 vuoden ajan.

SÄÄTIÖ KUTSUI ASUKKAANSA, ystävänsä ja yhteistyökumppaninsa juhlimaan 90-vuotispäiviä 15. marraskuuta. Wanhan Herran aula, kabinetit ja ravintolatilat täyttyivät juhlaväestä, joka sai nauttia juhlamaloista, toiminnanjohtaja **Sanna Mäkisen** tervehdyksestä ja ravintolan valmistamista cocktail-paloista. Talvipuutarha oli puettu kausivaloihin, jonka alla alkuillan juhlan musiikista vastasi swengaava Etelärinteen Pojat. Juhlapuheessaan Mäkinen kuvaili säätiötä ja sen vaiheita muun muassa seuraavasti:

“Lahden kaupunginvaltuusto päätti kaupungin 50-vuotisjuhlakokouksessa vuonna 1955 yksimielisesti ottaa 50 miljoonan markan lainan vanhusten asuintalon rakentamiseen sisällyttäen sen vuoden 1956 talousarvioon. Lahden kaupungin päättäjät olivat havahtuneet reagoimaan ikääntyneiden epäkelpojen asumisen olosuhteiden ongelmaan. Tuolloin asuttiin usein kodeissa, joihin ei tullut vettä sisälle, joissa ei ollut sisävesiä ja joita lämmitettiin puilla. Vanhainkoti ei ollut kuitenkaan sovelias vaihtoehto kaikille.

Aina 1990-luvulle asti säätiö hoiti kau-

”Aika muovasi ihanteita ja toimintatapoja.”

pungin omistamien kiinteistöjen isännöintiä. 90-luvulle tultaessa todettiin kuitenkin säätiön tarpeellisuus voittoa tuottamattoman, kolmannen sektorin toimijana. Syntyi ajatus Raha-automaattiyhdistyksen tukemasta palvelukeskuksesta vanhuksille ja samalla olemassa olevat talot velkoineen siirrettiin säätiön haltuun. Niinpä tänäänkin saamme seisoa ylpeänä Wanhan Herran aulassa viettämässä samalla tämän talon 30-vuotissyntymäpäi-

Riemuryhmäksi esittäytyvä ystäväporukka oli tullut juhlimaan yhdessä.

Juhlan aika

vää yhdessä säätiön 60-vuotisjuhlan kanssa. Tämäkin keskus on toiminut jo oikeastaan parin ikääntyneiden polven ajan hyvässä taroituksessaan tukemassa seniorikansalaisten toimintakykyä ja hyvinvointia palveluillaan, toimintatiloillaan ja kodeillaan.

On hyvä kuitenkin muistaa, että Hirsimetsäntiellä ja vuonna 1974 rakennetussa Lepolankadun palvelukeskuksessa toteutettiin samankaltaista laajan palvelutarjonnan ajatusta jo säätiön alkupäivistä lähtien. Kaupunki oli silloin hyvin keskeisessä roolissa tuottaen palveluita sekä terveyskeskus-, kirjasto- ja lastentarhatoimintaa samoissa kiinteistöissä. Tanssejakin järjestettiin.

Säätiö kasvoi perustamisensa jälkeen useilla kiinteistöillä, joita aika toki kulutti. Aika muovasi myös ihanteita ja toimintatapoja. Taloissa asuvista, lähes työajattomista talonmiehistä ja -naisista, luovuttiin. Esteettömyyden merkitys nousi vuodelta. Lisääntyvä asukkaiden palvelujen tarve ja mm. muistisairaudet alkoivat näkyä.

Kun tulin toiminnanjohtajaksi vuonna 2007, oli säätiön asuntojen määrä jo 1042. Nyt 16 vuotta ja viisi purettua taloa, viisi purettavaksi myytyä taloa, kahta myytyä taloa, kahdeksaa uutta taloa ja kuutta peruskorjattua

taloa myöhemmin, säätiön kotien määrä on 1352. Aterioita tarjoamme neljässä keittiössä 168 000 kappaletta vuodessa ja niin asukkaiden itse, kuin asukasohjaajien ja yhteistyökumppaneidemme järjestämiä tapaamisia ja tilaisuuksia taloillamme tilastoitiin viime vuonna yhteensä 2729.

Lukuja merkityksellisempää on kuitenkin se, että olemme olleet uskollisia tärkeälle tehtävällemme. Säätiön tarkoitus on sen sääntöjen mukaan hoitaa asuinkiinteistöjä ja vanhusten palvelutaloja ja -keskuksia, mutta myös kehittää asumisen sisältöjä ja tuottaa asumispalveluja ikäihmisille sekä erityisryhmille. Strategiaan olemme kirjoittaneet olemamme välittävä ja toimintaansa jatkuvasti kehittävä yleishyödyllinen erityisryhmien asuntojen ja palveluiden tarjoaja, joka edistää asukkaidensa laadukasta ja toimintakykyä tukevaa kotona asumista. Säätiö tähtää samalla esimerkin näyttämiseen erityisryhmien asumis- ja palveluympäristöjen kehittämisessä. Tänä päivänä se tarkoittaa hyvää kotia ikääntymisen kaikissa vaiheissa, itsenäisestä toimintakyvystä aina ympärivuorokautisen avun tarpeeseen asti. “

”Lukuja merkityksellisempää on se, että olemme olleet uskollisia tärkeälle tehtävällemme.”

Asukasohjaaminen on välittämistä

Joskus asukkaille on epäselvää, mitä kaikkea asukasohjaajien työhön kuuluu. Mari Kokko, Päivi Salo ja Ulpu Ulmanen kertovat työnkuvastaan ja arjestaan säätiöllä.

ASUKASOHJAAJIEN TEHTÄVÄNÄ on edistää säätiön kodeissa asuvien asukkaiden hyvinvointia ja taloyhteisöjen yhteisöllisyyttä tekemällä yksilöllistä asuminen neuvontaa sekä luomalla tilaisuuksia vuorovaikutukseen asukkaiden välillä.

Asukasohjaajien päivät kuluvat asuminen neuvonnan, palveluohjauksen, tiedottamisen, aktiivisen asukastoiminnan tukemisen sekä asukasdemokratian käynnistämisen parissa. Osana työtä on osallistua asukkaille suunnattujen tapahtumien ja toiminnan järjestämiseen yhteistyössä oppilaitosten

ja ikäihmisille toimintaa järjestävien tahojen kanssa sekä järjestää asukasaktiivisuuteen liittyviä tilaisuuksia, kuten pihatalkoita.

Arjessa asukasohjaajien työnkuva on laajempi. Joskus toimitaan esimerkiksi soveltelijana asukkaiden välisissä riitatilanteissa.

- Mitä me emme tee, on yksi yleisimmistä väärikäsityksistä. Emme tarjoa hoivapalveluita. Säätiö on

vuokra-asumisen tuottaja, joten meillä ei ole hoivapalveluita tai lääkäreitä. Hoiva ja lääkepalvelut tulevat asukkaillemme kotihoidon kautta, Ulmanen kertoo.

Asukasohjaajiin voi olla yhteydessä missä tahansa asumiseen liittyvässä pulmassa. Huolta voi aiheuttaa myös naapuri.

- Meitä sitoo vaitiolovelvollisuus, joten emme kerro yhteydenottajan nimeä tai kerro huolta aiheuttaneen henkilön asioita eteenpäin. Naapurin tiedoksemme tuoman huolen perusteella voimme lähteä aukaisemaan tilannetta ja hakemaan ratkaisuja, Ulmanen sanoo.

Kun huoli herää, asukasohjaajat välittävät

- Teemme paljon näkymätöntä työtä, joka ei näy muille kuin tukea tarvitsevalle. Asukkaita joskus ihmetyttää, miksi tämä naapuriin liittyvä asia ei ole edennyt. Joskus autettava muistisairas asukas saattaa väittää naapurilleen, että ei meitä ole näkynyt. Näissäkin tapauksissa emme tosiaan voi kertoa ilmoittajalle, millaisia toimenpiteitä

Päivi Salo, Mari Kokko ja Ulpu Ulmanen kiertelivät tervehtimässä asukkaita marraskuussa 90-vuotisjuhlassa.

Hallitukseen tulivat valituiksi kaudeksi 2024-2026

Erkki Nieminen ja Anna-Maija Martikainen

Erkki Niemisen varajäsen on **Juhani Salo**. Anna-Maija Martikaisen varajäsen on **Jorma Heinonen**.

Äänten jakautuminen

Erkki Nieminen, 95, Anna-Maija Martikainen, 75, Juhani Salo, 60, Jorma Heinonen, 54, Martti Puustinen, 38, Hannu Tolmunen, 38, Pia Mustonen, 25. Ääniä annettiin yhteensä 401, joista hylättyjä oli 8.

olemme tehneet, Salo kertoo.

Palvelutarpeen kartoitus tilataan Triossa sijaitsevan palvelutorin puhelinnumerosta. Se voidaan tilata omaisten tai niin toivottaessa asukasohjaajan toimesta. Asukasohjaaja voi olla mukana kotihoidon arviointikäynnillä.

Itsenäisen elämisen perusedellytyksenä pidetään kykyä huolehtia omasta ruoasta, puhtaudesta ja lääkehuollosta. Mikäli arjessa esiintyy haasteita vaikka kaupassa käymisen suhteen, on aiheellista soittaa palvelunumeroon.

Huoli voi herätä myös asukkaan kodin tilanteesta. Tulipalotilanteessa poistumistie on yleensä parveke, ja sille tulisi olla esteetön kulku. Lieden päällisen on oltava tyhjä. Joissain tapauksissa asumisen neuvonta liittyy liialliseen tavarankeräämiseen, joka vaarantaa paitsi asukkaan, myös naapurien terveyden.

- Asunnon lattiapintojen tulisi olla vapaana tavarasta, jotta niitä pystyy esteettömästi siivoamaan. Palokuorma kiinnostaa palotarkastajaa. Muitakin ammattilaisia kiin-

”Käyimme yhdessä ain, käyimme aina rinnakkain” on Laaksokadulla asuvien äiti Helmi Pyyhtiä ja tytär Mirja Päivän voimalaulu. Asuntosäätiö on mahdollistanut lähekkäin asumisen.

nostaa se, että ihminen pääsee nukkumaan ja peseytymään. Joskus tavarasta luopuminen on vaikeaa tai omat resurssit eivät riitä siivoamiseen. Silloin koetamme kerätä verkostoja ja omaisia mukaan auttamaan asukasta. Apuun tulee myös sosiaalitoimi, Mari Kokko kertoo.

Ei hoivaa, mutta puitteet hoivan toteutumiselle

Yleensä ennen kuin saa myönteisen päätöksen ympärivuorokautiseen hoivaan pääsystä, täytyy olla kotihoidon asiakas, jonka luona käydään useita kertoja vuorokaudessa. Joskus terveydentila voi heiketä nopeasti ja silloin hoidontarve arvioidaan uudelleen. - Nyt pyritään mahdollistamaan ihmisen eläminen kotona mahdollisimman pitkään. Ympärivuorokautiseen hoidon tarve on lisääntynyt ja tulee lisääntymään ikäluokkien kasvaessa jatkossakin, mutta kriteerit sinne pääsyyn ovat korkeat, Ulmanen miettii.

- Kun selitämme tämän hoitoketjun, joku saattaa kysyä, että mikä meidän roolimme sitten on, kun emme tarjoa hoivaa. Miksi meille kannattaa muuttaa? Ajattelen, että meille on monesti hyvä muuttaa jo ennakoiden ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, verrattain toimintakykyisenä. Muistisairauden alkaessa on eduksi, että henkilö asuu paikassa, jonka tilat, hissien käyttö ja kulkuväylät ovat hänelle jo tuttuja. Jos taas liikkumisen kanssa tulee ongelmia, asuu jo valmiiksi esteettömässä kodissa. Meillä kotihoito on helpompi toteuttaa kuin pienessä kerrostalossa. Tilavissa wc-tiloissa hoitajat mahtuvat tarvittaessa pesemään asiakasta ja hissit ovat täysin esteettömät. Yhteisissä tiloissa voi tavata matalalla kynnyksellä muita.

osallistuminen ja naapureihin tutustuminen auttaa pitämään yksinäisyyden tunteen taka-alalla.

- Meidän asukkaana on huolenpidon piirissä, jos vain saadaan joku tieto asukkaan huolestuttavasta tilanteesta. Ja yleensä saadaan, sillä meillä asutaan tiiviissä yhteisöissä.

Asukastoiminnan toteuttamisessa on mukana erilaisia yhteistyökumppaneita. Asukasohjaajien työ on organisoida muiden toimijoiden järjestämää toimintaa ja hallinnoida kerhohuoneiden ajanvarausta. Lahden Lähimmäispalvelu järjestää kerhoja säätiön kerhohuoneilla ja Lahden seurakunta käy pitämässä palvelukeskuksissa hartaushetkiä. Etenkin joulun aikaan erilaiset esiintyjät ja kuorot tulevat ilahduttamaan asukkaiden arkea. Hankekumppanuudet rikastuttavat toimintaa.

Asumisneuvontaa ja tiedottamista

Suurimman osan asukasohjaajien työajasta vie asumisneuvonta. Muuttajille toimitetaan tervehdyskirje, jossa kerrotaan, millaisissa asioissa asukasohjaajat, isännöitsijä ja huolto voivat asukkaita parhaiten auttaa. Uusien tai remontoitujen talojen muuttojen yhteydessä asukasohjaajat antavat aktiivisemmin neuvontaa taloilla.

Asumisneuvonta tapahtuu asukkaan kotona. Asunnon hyvään hoitoon liittyvän vierailun synä voi olla epäily siivottomuudesta, tupakoinnista tai muista järjestyshäiriöistä.

Talomme rakennetaan palveluiden lähelle niiden saavutettavuutta ajatellen, Kokko kertoo.

Joillain säätiön taloilla on myös mahdollista saada ympärivuorokautisen hoidon paikka aivan naapuritalosta tai saman katon alta. Näin hyväkuntoisempi pariskunnan toinen osapuoli voi helpommin vieraila kumppaninsa luona.

Me välitämme

Asukastoimintaan

Myös syntyneissä vuokravetkatilanteissa annetaan neuvontaa. Yhteisöllistä neuvontaa tehdään silloin, kun käsillä on suurempi taloja koskeva muutos.

Asukasohjaajat ovat säätiössä se taho, jotka ovat organisaatiossa lähinnä asukaspintaa. Yhdessä asuntosihteerin kanssa he järjestävät peruskorjausten yhteydessä väistötiloja asukkaille. He ovat myös esteetön tiedottaja esimerkiksi huollon ja talojen välillä.

- Suuremmista töistä, kuten paloilmointien vuosihuolloista tai suuremmista remonteista, tulee työn toteuttavalta yritykseltä tiedote koteihin. Kaikki tiedotettava keskitetään talojen infonäyttöille. Tiedotustilaisuuksia järjestämme esimerkiksi avainten vaihdosta tai ovipuhelinten muutoksista, Kokko kertoo.

Asukasohjaajien työpisteet muuttivat hiljattain samaan toimistoon Laaksokadulle. Kiiretilanteiden reagointiaika on lyhentynyt, sillä asumisneuvontaa tehdään kotikäynneillä aina pareittain.

Sähköinen tiedottaminen on vapauttanut resursseja muille asioille. Ajankohtainen tieto saadaan kulkemaan nopeammin kaikille asukkaille ja omaisille. Infonäyttöjen tiedot voi tilata myös omaan puhelimeen.

Lue infonäyttöjen käytöstä sivulta 18.

Toimisto tiedottaa

Joulutauko

Säätiön toimisto on suljettu joululomien vuoksi ajalla 22.12.2023-1.1.2024. Vuokrasopimuksen voi tarvittaessa irtisanoa sähköpostitse vuokraus@lvas.fi tai päivätyllä kirjeellä osoitteeseen Lahden vanhusten asuntosäätiö sr, asuntosihteerin, Laaksokatu 17, 15140 Lahti.

Irtisanominen katsotaan vastaanotetuksi, kun tieto siitä on saapunut säätiölle. Irtisanomisaika on kalenterikuukausi, joka lasketaan alkavaksi irtisanomiskuukauden viimeisestä päivästä.

Säätiön nettisivut uudistuvat

Säätiön nettisivuille otetaan tammikuussa käyttöön uusi asuntohaku. Haun avulla on mahdollista nähdä säätiön vapaana olevat ja vapautuvat asunnot.

Isovanhemmuuden voima on ihmisyyden voimaa

Yhteys isovanhempiin ja heidän kanssaan vietetty aika on arvokasta sekä isovanhemmille että lapsenlapsille. Isovanhemmiksi tullaan yhä vanhempina. Tulevaisuudessa isovanhemmuus voi tulla harvinaisempana yhä kallisarvoisemmaksi asiaksi.

Teksti **Hanna-Sisko Onnela**

kuvat **Pertti Enckellin kotialbumi, Markku Lempinen ja Hanna-Sisko Onnela**

Lahden vanhusten asunostosäätiön asukkaaksi pääsemisen vähimmäisikäraja on 55 vuotta. Toisin kuin vielä 1900-luvun vuosikymmeninä, maamme ikärakennetilastojen mukaan monella siinä iässä senioritaloon muuttavalla mahdollinen isovanhemmuus on vasta edessäpäin. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2022 isoäidit olivat keskimäärin 61-vuotiaita lapsenlapsen syntyessä. Trendi on maailmanlaajuinen. Väestökehitys näyttää kaikkialla vähintään keskituloisissa maissa johtavan yhä myöhempiin synnytyksiin ja vähempään lapsimäärään, samalla kun ihmisten elinajan odotus pitenee.

Ikääntyneiden kulttuuri on kokenut viime vuosikymmeninä muutoksen. Nyt matkustellaan, nähdään ja koetaan. Myös isovanhemmuus on muuttunut. Työelämästä on saatettu siirtyä eläkkeelle, joten vapaa-aikaa

rena ja 40-vuotiasta äitiä pidettiin vanhana. Kun lapsia saadaan aina vain korkeammalla iällä, millaisessa elämäntilanteessa on tuleva mummo tai pappa?

Isovanhemmiksi tullaan yhä korkeammalla iällä

Vappu Taipale on neljän lapsen äiti ja kahdeksan lapsenlapsen mumma, joka on toiminut muun muassa lastenpsykiatrina, sosiaali- ja terveysministerinä, sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin pääjohtajana ja Vanhus- ja lähimäispalvelun liiton Valli ry:n puheenjohtajana. Pitkän uransa aikana hän on puurtanut myös lasten oikeuksien, päivähoiton ja rauhan puolesta. Ikäihmisten asioiden ajamiseen ihmisoikeuksien puolustaja ajautui turhautumisen kautta.

- Päädyin katsomaan vanhojen ihmisten asiaa, kun aina vain oli esillä ikääntyneisiin liittyviä negatiivisia uutisia. Isovanhemmuudesta ei ollut tutkimuksia eikä kirjojakaan, kun aloitin kaksikymmentä vuotta sitten. Se suututti minua ja päätin tarttua aiheeseen, Taipale kertoo.

Taipaleen kirjoittamista monista kirjoista kaksi käsittelee isovanhemmuutta. Vuonna 2017 ilmestynyt *Isoäitikirja* kokoaa ajankoh-

Pertti Enckellin lapsuuden muistoissa äidinäiti muori Elma on tärkeä henkilö.

taista tutkimusta ja tietoa sekä kokemuksia ja näkemyksiä. Taipale tutkii kirjassaan vanhemmuuden ja isovanhemmuuden edeltäviä vuosikymmeniä suhteessa nykypäivään.

- Isovanhemmuus - jos sitä tulee - siirtyy nykyään väistämättä myöhemmälle iälle. Ehkä isovanhemmuus tulee entistä kallisarvoisemmaksi. Aikaa lastenlasten tapaamiseen voi olla enemmän, jos mummo ja pappa ovat eläkkeellä. Vastaan voi tulla iän asettamia sekä fyysisiä että taidollisia rajoituksia, jos etämummoilu vaatii liikaa digiosaamista, Taipale miettii.

Kokemusten jakamista, ei neuvomista

Vauvauutisen saavuttaessa tulevan isovanhemman mieleen voi tulla monenlaisia ajatuksia. Monesti tuleva äiti ja isä palaa raskauden aikana muistelemaan omaa lapsuuttaan, mutta niin voi käydä myös isovanhemmalle.

- Jokainen mummo ja vaari on ihan omanlaisensa, eikä ole mitään yhtä oikeaa tapaa tuntea, kun saa uutisen uudesta lapsesta. On totta, että omat kokemukset nousevat mieleen silloin, kun pääsee osalliseksi uuden lapsen odotukseen. Aina mieleen ei tule vain positiivisia muistoja. Mummojen pitäisi

”Ei ole mitään yhtä oikeaa tapaa tuntea, kun saa uutisen uudesta lapsesta.”

on enemmän. Kansainvälistyneessä maailmassa monet nuoret asuvat ulkomailla ja etämummoilu on monille arkea.

Ennen oli tavallista perustaa perhe nuo-

”Sä oot niin tärkeä mulle”

Eila Fagerlund, 82, on hoitanut lapsenlapsenlastaan **Amandaa**, 9, tämän ollessa jo ihan pieni vauva. He ovat olleet läheisiä aina. Nykyisin harrastukset ja koulu vievät Amandan aikaa, joten mummin luo Laaksokadulle hän ennättää noin kerran kuussa. Silloin leivotaan, askarrellaan ja käydään shoppailemassa yhdessä. Fagerlundin,

eli mummin, mukaan isovanhemmuutta kannattaa ja pitää vaalia. - Se on tärkeää kummallekin, niin isovanhemmalle kuin lapselle. Sä oot niin tärkeä mulle, sanoo mummi hellästi Amandaa katsoen.

Lue lisää Eilan ja Amandan joulupeirinteistä säätien Facebook-sivulta!

aikuisina kypsinä ihmisinä yrittää pitää omat kokemuksensa ja niiden käsittely omana sisäisenä työnään, eikä valuttaa niitä odottavien äitien päälle. Isovanhemmat tarvitsevat tähän työskentelyyn omia kavereitaan, jotka ymmärtävät oman sukupolven kasvatusympäristön ja sen aiheuttamat mahdolliset traumat. Ikätoverien kanssa puhuminen ja yhdessä pohtiminen auttaa, Taipale miettii.

Tämän päivän äidiksi tulevalle ja hänen omalla äidillään saattaa olla hyvin poikkeava sukupolvikokemus liittyen pikkulapsiaikaan. Mummojen pikkulapsiajan vuosikymmeninä harva imetti, ainakaan kovin pitkään. Äitiyslomat olivat lyhyitä. Nykyaikana imetyksen terveyshyödyt tunnustetaan ja siihen kannustetaan. Maailman terveysjärjestö suosittelee imetystä kahteen ikävuoteen asti. Se on asia, joka herättää hämmennystä monessa

mummosukupolven edustajassa.

Myös kiintymyssuhdevanhemmuuden harjoittaminen ja ajatukset lapsen rankaisusta ja kasvattamisesta ylipäänsä voivat poiketa sukupolvien välillä suuresti. Isovanhemman voi tehdä mieli antaa neuvoja ja kertoa, miten meillä aikanaan tehtiin.

- Perheiden neuvominen on tosi herkkä asia. Imettäminen on varmasti sitä kaikista herkintä aluetta. Imettävä äiti on tilassa, jossa mielen pahoittaminen on pinnassa, ja se vaikuttaa maidon tuloon. Minusta on yleensäkin parasta, että neuvoo vain pyydettyä. Voihan sitä kertoilla entisistä ajoista ja vertailla nykykäytäntöihin ilman, että tarjoaa omaa vaihtoehtoa.

Muuttuva aika ja väestörakenne luovat uusia ilmiöitä

Perinteisesti lasten hoitaminen ja kasvattaminen on ollut naisten työtä. Taipale kertoo brittiläisestä tutkimuksesta, jossa todetaan ylisukupolvisten naisten ketjujen liittyvän yhteen huolehtimaan jälkipolvista. Nykyään isän rooli tunnustetaan yhä vahvemmin yhteiskunnassa. Silti yhä voi törmätä lehti-juttuihin, joissa perhettä yksin pyörittävää yksinhuoltajaisää saatetaan kummastella: ihanko hän yksin kykenee siihen?

- Minun sukupolveni on taistellut oikeuksia molemmille vanhemmille. Niinpä meillä on ihmeteltävänä tuore ilmiö, uusi pohjoismainen isyys! Briteissä ei ole ollut siihen kannustavia poliittisia rakenteita, mikä on hyvin surullista, mutta meillä on. Yhteiskuntamme ei ole vain vielä kokonaisuudessaan tottunut uuteen isyyteen. Ei edes moderni media,

jonka pitäisi ymmärtää ympäristöään. Eivät kaikki isätkään ole vielä tarttuneet heille tarjottuihin mahdollisuuksiin, mutta muutos ei voi syntyä yhdessä yössä, vaan se voi vaatia muutaman sukupolven, jotta toiminta yleistyä ja muuttuu itsestäänselvyydeksi.

Syntyvyyden laskiessa yhä useammalla ikäihmisellä on jaettu suru. Joku on saattanut odottaa koko aikuisikänsä saadakseen olla isovanhempi, mutta haikaraa ei vain kuulu. Mikä neuvoksi?

- Asia on ensin surtava omissa mielessä. Sitten katseen voi suunnata ympärilleen. Maailma on täynnä lapsia, jotka tarvitsevat aikuista. Niitä voi olla kummilapsissa, naapuristossa ja tuttavien lapsissa. Mahdollisuuksia löytyy varmasti jokaiselle.

Tavallinen arki on usein paras tuki

Kun lapsi on kasvanut ikään, jossa on enemmän sijaa yhteiselle tekemiselle isovanhemman kanssa, on uuden opettelun aika. Moni saattaa pohtia, viihtyyköhän lapsenlapsi

Isovanhemmilla on paljon tärkeää tietoa jaettava

- Yhdessä isovanhempien kanssa vietetty aika on taatusti lapsenlapsille merkityksellistä ja tärkeää. Joskus vanhemmat elävät ruuhkavuosia ja kovin kiireisiä mm. omien töiden kanssa, ja isovanhempien läsnäolo luo turvallisuuden tunnetta lapsenlapsille. Isovanhemmat voivat kertoa lapsenlapsilleen suvun historiasta ja omasta lapsuusajastaan. He voivat välittää omia arvojaan eteenpäin seuraaville sukupolville, kertoo Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry:n toiminnanjohtaja **Virpi Dufva**.

Lue säätien Facebook-sivulta siitä, miksi Isovanhempien päivän juhlistaminen on tärkeää.

Vappu Taipale on omistautunut urallaan muun muassa lasten ja ikäihmisten asioille.

hänen kanssaan. Taipaleen mielestä yhdessä olemiseen ei tarvita ihmeellisiä temppuja.

- Tavallinen arkielämä on parasta tarjottavaa. Puuhaa löytyy tiskeistä ja ruoanlaitosta, pikku auttamisista, luonnon tarkkailusta ja ulkona kävelystä.

Usein lapsenlapsille hoivan tarjoamiseen liittyy raha. Vuoden 2021 vanhusbarometrin mukaan noin puolet vastaajista (48 %) antaa säännöllisesti apua tai hoivaa jollekin lapsistaan tai lapsenlapsilleen. Tuki on tyypillisimmin taloudellista tukea (24 %) tai pienten lasten hoitoa (22 %). Kodin töihin tarjosi apua 21 %:a yli 60-vuotiaista. Ikäihmisen suhtautuminen voi olla ristiriitainen. Toisaalta voi olla palava halu auttaa, toisaalta oma varallisuus ja arjen kulut mietityttävät.

- Iso osa vanhoista ihmisistä elää tosi tiukoilla pienen eläkkeen varassa. Varsinkaan silloin ikäihmisellä ei ole minkäänlaista veloitetta lasten tai lastenlasten rahalliseen tukemiseen. Mutta aina on mahdollista antaa rahaa tärkeämpiä asioita, kuten aikaa, huolenpitoa, rakkautta ja välittämistä, joiden varassa lasten kasvu parhaiten tapahtuu. Haluan muistuttaa, että barometrin tulokset kertovat tilanteista, joissa rahallinen tukeminen on tapahtunut yhteisymmärryksessä sukupolvien välillä. Luvut eivät kerro isovanhempien veloitteesta. Joskus tapahtuu ikäviä riistotilanteita, joita voi kutsua vanhojen kaltoinkohteluksi. Siinä nuorempi sukupolvi uhkailemalla vie vanhojen rahaa tai omaisuutta. Nämä ovat rikoksia, joita ei pitäisi tapahtua, Taipale kertoo.

Isovanhemmuuden voima on ihmisyyden voimaa

Taloudellisen panoksen lisäksi isovanhempi saattaa antaa omia voimavarojaan läheistensä käyttöön. Mitä, jos isovanhemmuus väsyttää?

- Hyvä kysymys! Se pitää sanoa heti. Isovanhemmilla on oikeus vetää rajoja voimiensa mukaan. Eihän sitä olla ikiliikkujia. Ei kannata ollenkaan aikailla, jos tuntuu väsyttävältä. Väsymys on parasta pukea heti sanoiksi, jottei suhteeseen tule puhumattomuutta, joka pian kääntyy katkeruudeksi.

Taipale tahtoisii ikäihmisen puheen ja kokemuksen kuuluvan myös päätöksenteossa. - Haluaisin nähdä, että yhteiskuntamme lopettaisi puheen kestävyysvajeesta, ja sitä vastoin näkisi meidät vanhat ihmiset

Olin kuusivuotias, kun lähdin kävelemään kotoani Kivistönmäeltä kohti Järvisen suksitehdasta, jossa mummoni oli lämmittäjänä. Reitti kulki Salpausselän mäen alta. Ei minua kukaan vahtinut, siihen aikaan lapset saivat kulkea aika vapaasti. Mummolla oli minulle aina eväitä, vaikka kai minun olisi pitänyt viedä eväitä mummolle.

Ruoka tulee heti ensimmäiseksi mieleen. Äidinäitini oli kotoisin Karjalasta. Vietin kesät maalla hänen ja isoisän luona Orimattilassa. Mummo paistoi karjalanpaistin, karjalanpiirakat ja lanttukukat leivinuunissa. Siinä uunissa paistettu kuorrutettu kinkku ei ole löytänyt vertaistaan. Maaseudun joulut ovat olleet niitä parhaita. Eno oli joulupukkina ja lumilyhdyt loistivat pihassa.

Äidin vanhempia ja isän äitiä yhdisti rauhallisuus. Isäni äiti huolehti minusta paljon

Me asuttiin toisella puolella kaupunkia ja muori Launeella vanhassa puutalossa. Sinne piti aina päästä, siellä kun oli aina vähän toisenlaista. Oli omia vapauksia ja tekemistä. Siellä asui monta perhettä, joiden lasten kanssa tuli touhuttua.

Muorin lanttulaatikko oli parasta jouluruokaa. Kerran söin sen verran liikaa, että meni varmaan 20 vuotta ennen kuin pystyin edes maistamaan lanttulaatikkoa. Muori asui pienessä hellahuoneessa, jossa hän keitteli ruokiaan. Hämäläisiä kun oltiin, ne liharuoat

Mummoni punainen mökki sijaitsi Saimaankadun ja Asikkalan Suurtien, nykyisen Lahdenkadun, risteyksestä. Aina koulusta tullessani mummo tarjoili minulle vasta paistettuja lettuja. Hän on jäänyt minulle hyvin rakkaana mieleen. Omille lapsenlapsilleni en ole voinut olla samanlainen mummo, he kun ovat asuneet minusta niin kaukana.

Irmeli Vesterinen, Saimaankadun asukas

etenkin sen jälkeen kun vanhemmat erosivat. Kai kasvattikin minua jollain tapaa.

Isoisä soitti haitaria juhlissa ja muutenkin. Hän oli maanviljelijä, joten tuli istuttua traktorin pukilla ja huhkittua heinäpellolla. Lapsena me istuttiin hänen sylissä keinutuolissa ja katsottiin suomalaista lintukirjaa. Isoisä ei ollut kovin läheinen, mutta lempeä silti. Hän oli käynyt sodan. Ei isovanhemmat meitä liiemmin halailleet, ehkä se ikäluokka oli sellaista.

Timo Simola, Korkeakadun asukas

mitä hän teki, olivat kerrassaan suussasulavia. Niitä on yrittänyt tehdä sekä äiti että vaimo, mutta ei kukaan muu osannut tehdä samanlaista kuin muori.

Joulun odottaminen oli mukavaa. Muorilta sain aina lahjoja, joita olin toivonut. Koottavat lelut oli olevinaan siihen aikaan kalliita, mutta sellaisiakin häneltä sain.

Pertti Enckell, Elokadun asukas

Enckellin muori oli vahvatahtoinen nainen. Kuva on otettu Enckellin perheen kotitalon pihalta osoitteesta Laaksokatu 16.

kestävyystakeena. Mehän tuotamme sosi-aalista pääomaa, aineetonta huolenpidon ja välittämisen kulttuuria, jonka varassa koko yhteiskunta on. Meitä isovanhempiakin on niin paljon, että kyllä meillä on painoarvoa.

Miehensä Ilkan kanssa tehty rauhantyo on vinyt Taipaleen eri puolille maailmaa. Taipaleet ovat jakaneet samat arvot hyvin monenlaisista kulttuureista ja ympäristöistä tulevien ihmisten kanssa. Pariskuntaa kiertää maailmaa edelleen. Vappu Taipale näkee

yhtäläisyyttä rauhantyo:n ja isovanhemmuiden välillä.

- Ne ovat ihan käsi kädessä. Isovanhemmuuden voima on ihmisyyden voimaa, huolenpitoa, kulttuuria ja välittämistä, joka on rauhantyo:nkin perusta. Kaikki ihmiset ovat arvokkaita. Jokainen elämä on tärkeä.

asiantuntija kertoo

Erityisasiantuntija Päivi Pitkänen työskentelee osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksikössä, joka kuuluu sivistystoimen palvelualueeseen. Hän edustaa Lahden kaupunkia asiantuntijajäsenenä Lahden vanhusten asuntosäätiön hallituksessa.

Juuri valmistunut Lahden kaupungin esteettömyyssuunnitelma vuosille 2024-2026 tuo esteettömyys- ja saavutettavuustietoa kaikkiin kaupungin päätöksentekokoelimiin sekä palveluihin.

Vipuvoimaa kaupungin esteettömyystyöskentelyyn

Kokemusasiantuntijat yhä suurempaan rooliin

Esteettömyyssuunnitelman avulla Lahden kaupunki haluaa osaltaan toteuttaa lakiin perustuvaa viranomaisen yhdenvertaisuuden toteutumista. Reunaehdoja esteettömyystyölle asettavat lainsäädäntö ja säädökset, erityisesti perustuslaki ja yhdenvertaisuuslaki sekä Suomen ratifioima YK:n vammaisyleissopimus, mutta myös erityislaeissa, kuten maankäyttö- ja rakennuslaissa sekä vammais- ja vanhuspalvelulaissa on esteettömyyteen kytkeytyviä säännöksiä.

Nyt laaditun esteettömyyssuunnitelman tavoitteena on selkeyttää esteettömyyden vastuukysymyksiä ja esteettömyystyön suunnitelmallisuutta sekä lisätä yleistä tietoisuutta asiasta. Tavoitteena on saavuttaa erityisryhmät huomioiva lopputulos ottamalla heidän tarpeensa mukaan ra-

kentamiseen ja palvelumuotoilun keinoin suunnittelutyöhön.

Osallisuuden ja hyvinvoinnin yksikkö vastaa vanhus- ja vammaisneuvostojen toiminnasta. Yhtenä vammaispoliittisen ohjelman 2021-2024 toimenpiteenä oli esteettömyyssuunnitelman laatiminen. Vammaisneuvoston nimeämä työryhmä koordinoi suunnitelman valmistelutyötä.

- Esteettömyys ja saavutettavuus koskevat läpileikkaavasti Lahden kaupungin kaikkea toimintaa. On tärkeää, että vammaisneuvosto ja kokemusasiantuntijat otetaan mukaan jo siinä suunnittelun vaiheessa, jolloin vaikuttaminen on vielä mahdollista.

Mallia muualta

Yhtenä suunnitelman toimenpiteenä esitetään perustettavaksi esteettömyyskoordinaattorin tehtävä, jollainen on jo esimerkiksi Turun, Helsingin ja Vaasan kau-

pungeilla. Tällä hetkellä Lahden kaupungin esteettömyyden johtamisella ei ole selkeää vastuutahoa.

- Jotta esteettömyys toteutuu kokonaisvaltaisesti palvelualueiden toiminnassa, tulee esteettömyys juurruttaa luonnolliseksi osaksi kaikkea toimintaa ja esteettömyyden kehittämistyötä tulee seurata säännöllisesti. Esteettömyyskoordinaattori vastaisi kaupungin esteettömyyden kokonaisvaltaisesta kehittämisestä yhdessä palvelualueiden kanssa, Pitkänen miettii.

Esteettömyyskyselyssä nousi esiin kiinteistöjen, palveluiden saavutettavuuden ja henkilöstön osaamisen kehittämisen tarpeita. Esteettömyyden suunnittelussa ja toteutuksessa johtaminen ja vastuut vaativat selkeää työnjakoa. Tuore suunnitelma kytetään mukaan jo meneillään oleviin hankkeisiin.

Vuoden 2024 lopulla aletaan hahmotta-

”Eniten asukkaat näkivät kehitettävää busseissa, linja-autopysäkeissä ja yleisissä kulkuväylissä.”

maan, miten suunnitelman kehitysehdotukset ovat lähteneet etenemään ja mitä on tapahtunut konkreettisesti.

- Osa ehdotuksista on toteutettavissa hyvinkin helposti. Osa liittyy investointeihin ja laajempiin kokonaisuuksiin. Suunnitelman toteutuminen vie aikaa useamman vuoden, Pitkänen ennustaa.

Saavutettavuudessa on kyse myös asenteista

Esteettömyydellä tarkoitetaan erityisryhmät huomioivaa fyysistä ympäristöä, kuten rakennuksia, ulkoalueita ja julkisia liikennevälineitä. Saavutettavuus taas koskee aineetonta ympäristöä, kuten tiedon saavutettavuutta, verkkosivuja, palveluja sekä hyväksyviä ja mukaan ottavia asenteita. Lahdessa kehityskohteita ovat muun muassa kaupungin nettisivut, palveluoppaat ja asiakaspalvelun kehittäminen.

- Kyselyssä nousi esiin, että kaupungin sivut itsessään saivat olla saavutettavammalla eli selkeämmällä käytöllä. Lisäksi sivuilta täytyisi löytyä tietoa, miten kaupungin tiloihin kuten teatteriin tai kaupungin palveluihin voi saapua esteettömästi, Pitkänen listaa.

Uutta suunniteltaessa on hyvä huomioida entistä paremmin näkemisen ympäristöä, kuten opastuksen selkeyttä ja tilojen hahmotettavuutta. Kuuloympäristöön vaikuttaa esimerkiksi se, kuinka hälyinen palvelutiskin ympäristö on, tai onko tilassa induktiosilmukkaa, jonka avulla esimerkiksi kuulotukset ja asiakaspalvelijan puhe voidaan välittää langattomasti suoraan kuulolaitteeseen.

Palveluympäristössä asenteet ratkaisevat. Yhtenäisen koulutuksen ja tiedon jakamisen kautta kaupungin työntekijöille voidaan luoda entistä vahvempaa ymmärrystä siitä, että heidän tarjoamansa tilat ja palvelut kuuluvat aivan kaikille.

Tapahtumainfoauttaa osallistujaa päätöksenteossa

Yksi keino lisätä esteettömyyttä ja saavutettavuutta kaupungin järjestämiin tapahtumiin on tuoda erityisryhmien tarpeet mukaan jo niiden suunnitteluvaiheeseen ja huolehtia siitä, että tapahtumapalveluiden järjestäjillä on ajantasainen tieto ja osaaminen. Pitkäsen mukaan esteettömyystiedon jakamiseen täytyisi luoda selkeä malli. Annetun informaation kautta mahdollinen osallistuja voisi paremmin päättää, ostaako hän lipun tapahtumaan vai ei.

- Kaupungin vanhat tilat saattavat asettaa rajoituksia ja niiden tilannetta on syytä korjata kokemusasiantuntijoiden kanssa. Esimerkiksi kaupunginteatteriin on tulossa lähivuosina iso peruskorjaus ja silloin suunnitteluvaiheessa erityisryhmien ääni on saatava kuuluviin, Pitkänen sanoo.

Hyviä esteettömyystekoja palkitaan

Kyselyssä vastaajilta kysyttiin heidän käyttämiensä tilojen esteettömyydestä. Lahden kirjastot, päiväkodit, monitoimitilat, Malva ja Sibeliustalo pärjäsivät parhaiten. Eniten asukkaat näkivät kehitettävää busseissa, linja-autopysäkeissä ja yleisissä kulkuväylissä. Lahteen kaivataan lisää myös esteettömiä luontoliikuntapaikkoja.

Kehitettävää on aina. Siitä pitää huolen myös ikääntyneisiin painottuva väestön rakenne, jonka tarpeisiin kaupungin on kyettävä vastaamaan.

Hyviäkin asioita tapahtuu. Lahden vammaisneuvosto myöntää vuosittain vammaistekotunnustuksen, jonka vaatimuksena on pidetty esteettömyyden toteutumista, työtä vammaisten henkilöiden elämän parantamiseksi, hyvää asiakaskohtamista ja palvelujen kehittämistä ja saavutettavuutta niin, että vammaiset henkilöt ovat yhdenvertaisessa asemassa. Vuonna 2022 tunnustukset

myönnettiin Hämeenmaan Mukkulan S-marketille sekä Malski-kiinteistölle.

Kehitys ja yhteistyö kasvattavat elämisen laatua

Pitkänen katsoo kaupunkiin kohoavien monisukupolvikorttelien ja monitoimitilojen trendiä hyvällä.

- Käyttäjälähtöinen esteettömyys on tärkeää ottaa huomioon jo rakennushankkeiden tarveselvitys- ja suunnitteluvaiheessa. Lahden ydinkeskustan alue onkin verrattain esteetöntä liikkua ja palvelut ovat lähellä. Monisukupolvikortteleissa voi olla erilaisia asumismuotoja kaikenikäisille; vuokra- ja omistusasuntoja, asumisoikeusasuntoja sekä yhteisöllisen asumisen kohteita. Monimuotoisuus on hyvä asia, toteaa Pitkänen.

Osallistava Lahti

Pitkänen toivoo näkevänsä enemmän asiakkaiden luo liikkuvia palveluja.

- Ne helpottavat osaltaan löytämään apua ja palvelua tarvitsevat ihmiset, joilla on liikkumisen vaikeutta tai rajoitetta käyttää nettipalveluja.

Osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksikkö on mukana kolmannen sektorin verkostoissa. Yhdessä järjestetään erilaisia tapahtumia muun muassa ikääntyneille.

- Olen huomannut, että kyllä ihmisillä on tarve lähteä kotoa ja osallistua. Nyt Trion palvelutorilla oli vanhusten viikon pop up -tilaisuus. Eri järjestöt, yhdistykset ja erilainen toiminta toi paikalle noin 300 ihmistä. Se on verrattain paljon.

Osallisuuden ja hyvinvoinnin vuosiavustuksia myönnetään erilaisille paikallisyhdistyksille osallisuutta ja hyvinvointia edistävään toimintaan.

- Erilaisten osallisuuden väylien luominen on tärkeää siksi, että saataisiin mahdollisimman paljon eri ikäisiä ja erilaisista taustoista tulevia kuntalaisia mukaan. Tavoitteenamme olisi tukea ja synnyttää moninaista kulttuuria, jokaiselle jotakin, Pitkänen päättää.

Esteettömyyssuunnitelma 2024–2026 sekä suunnitelmassa hyödynnetty keskusta-alueen esteettömyyskartoitusraportti löytyvät kaupungin vammaisneuvoston verkkosivuilta.
www.lahti.fi/kaupunki-ja-paatoksenteko/osallistu-ja-vaikuta/vammaisneuvosto/

Lahden vanhusten asuntosäätiön hallituksen puheenjohtaja **Pertti Merenluoto** odottaa näkevänsä, miten asunto- ja palvelukanta pystyy vastaamaan suurten ikäluokkien palvelutarpeen huippuun. Viimeistään silloin voidaan arvioida, miten senioriasumisen suunnittelussa ollaan onnistuttu valtakunnallisesti.

Edelläkävijä ei pelkää luovia vastavirtaan

Kansantaloustiedettä ja valtio-oppia opiskellut Merenluoto aloitti kesätyöt pankissa vuonna 1977. Sillä tiellä hän viihtyi kuudentoista vuoden ajan yleten konttorijohtajaksi ja aina aluejohtajaksi asti. Haukiputaalla syntynyt Merenluoto kiersi pankkialan murroksen myötä Uudenkaupungin, Rauman ja Lahden kautta Ouluun. 1990-luvun laman myötä koitti työelämän yksi synkimmistä vaiheista, kun hän ryhtyi tekemään velkasaneerauksia.

- Katselin läheltä laman myötä syntyneitä jälkiä. Viiden vuoden aikana tein varmaan 500 velkajärjestelytoimeksiantoa.

Merenluodon perhe asettui Lahteen hänen saatuaan työpaikan pankinjohtajana. Uusi urasuunta avautui Merenluodon aloittaessa Lahden kaupungin vuokratyöryhmien runkohallituksessa.

- Meidän alaisuudessamme oli noin 55 yhtiötä. Totesimme silloisen hallituksen kanssa aika pian, että kokonaisuus ei toimi. Aloitimme fuusion valmistelun ja tuloksena oli Lahden Talot Oy. Siitä alkoikin pankkivuosien

jälkeinen toinen urani, kun olin 1998–2016 välisen ajan Lahden Talojen talouspäällikkönä ja hallintojohtajana. Viimeiset vuodet olin johdon asiantuntijana, vähän niin kuin eläkkeellelaskupaikalla, Merenluoto muistelee hymyillen.

Yhteyksien ja yhteistyön vuosia

Luottamustoimia Merenluodolla on ollut useita. Hän on ollut muun muassa Lahden Pysäköinti oy:n hallituksen jäsen ja puheenjohtaja sekä Lahden seudun kuntatekniikan hallituksen puheenjohtaja. Yhteys Lahden vanhusten asuntosäätiöön syntyi Lahden Talojen aikaisten työvuosien aikana.

- Olen tuntenut säätiön edeltävän toiminnanjohtajan, jo edesmenneen **Aira Pässilän**.

Mäkisen Sannaan tutustuin jo hänen aloittaessaan säätiöllä. Lahden Taloilla ja säätiöllä oli yhteisiä intressejä esimerkiksi suhteessa Araan, joten yhteistyö oli läheistä.

Säätiö tuli tutuksi myös vaimo **Sinikan** työpaikan kautta, sillä Sinikka toimi Hyvinvointikeskus Wanhan Herran perusta-

misesta lähtien talossa fysioterapeuttina ja kuntoutustoiminnan vastuullisena vetäjänä.

Merenluoto tuli säätiön hallituksen puheenjohtajaksi Ulla Juurolan tilalle vuonna 2017. Tänä aikana hän on päässyt seuraamaan läheltä muun muassa monisukupolvi-korttelin valmistumista Ranta-Kartanoon. - Tämän kokoisessa säätiössä päätökset ovat isoja. Kartanonkulma on ollut pitkä projekti ja poikkeuksellisen huolellisesti valmisteltu investointikohde. Operatiivinen johto teki todella hyvää työtä, Merenluoto muistelee.

Koko 2000-luvun hän näkee positiivisten asioiden ja hyvien päätösten jatkumona.

- Uusien talojen ja investointien myötä liikevaihto kasvoi säännöllisesti. Kasvuvauhti vaati talousjohtajan palkkaamista ja mukautuloa johtoryhmään.

Kokonaisuuksien suunnitteluun tarvitaan lisää yhteistyömalleja

Tämänhetkisistä senioriasumisen ilmiöistä Merenluoto mainitsee yhteisöllisen asumisen

sekä erityisryhmiä huomioon ottavan kaupunkikehityksen. Vielä tällä hetkellä pulmana on, että kaikki käyttökokonaisuuteen vaikuttavat osat, kuten rakennuksen ja sen ympäristön suunnittelu, eivät aina kohtaa. Merenluodolla on tästä tuore esimerkki.

- Sain puhelun Ranta-Kartanon uudessa talossa asuvalta ystävältäni. Kulkuväylien ja -suuntien suunnittelu ei mahdollistanut sitä, että taksi olisi saanut otettua asiakkaan kyytiin helposti suoraan oven edestä. Mielestäni kokemusasiantuntijoita tulisi käyttää yhä enemmän osana rakennusprosessia jo suunnitteluvaiheessa. Kokonaisten palveluketjujen toimivuus aina kodista määränpäähän asti olisi hyvä ottaa tarkastelun alle. Tässä tapauksessa hienoa oli asukasaktiivisuus. Ei jäädä tyytymään vallitsevaan tilanteeseen, vaan lähdetään aktiivisesti etsimään ratkaisuja.

Muuttuva Lahti

- Yhteisöllinen asuminen on mielenkiintoinen konsepti. Sen toivotunlaisen toteutumisen mahdollistamiseksi on mietittävä tarkkaan, miten asukkaille kyetään turvaamaan kaikki tarvittavat palvelut. Tämän vuoksi yhteisöllisen asumisen talot pyritään sijoittamaan keskusta-alueille helposti saavutettaville, palveluita lähellä oleville tonteille. Esimerkiksi Saimaankadun sijainti on mielestäni palvelujen saavutettavuuden kannalta erinomainen ja Kauppakadulle toteutettavaksi suunniteltu hanke on samaa tasoa. Vanhan Anttilan kiinteistön tilalle rakentuva Luhdan kortteli tulee kohentamaan palveluiden tilannetta entisestään.

Seniורי tarvitsee kotinsa ympäristöön ainakin kontakteja, peruspalveluja, terveyspalvelut, aktiviteetteja ja esteettömän ympäristön. Kaavoituksen suunnittelu näkiseen Lahteen voi olla haastavaa.

- Senioreiden asumisen virtauksissa tulee vastaan mielenkiintoisia malleja, jotka eivät sellaisenaan sovellu Lahdessa toteutettaviksi. Tällä hetkellä näyttää olevan tyypillistä kaavoittaa asumiskäyttöön vanhoja teollisuus- ja satama-alueita. Toisaalta onhan meillä Lahdessaakin nyt tulevana kehityskohteena Iskun kortteli.

Vuonna 2005 voimaan tulleen eri-

tyisryhmien investointiavustusta koskevan lainsäädännön muutoksen vaikutusta Merenluoto kuvailee Lahdessa tuntuvaksi.

- Lahteen on näiden vajaan kahdenkymmenen vuoden aikana saatu palveluasumisverkon rakentamiseksi kymmeniä miljoonia euroja investointiavustuksina. Muun muassa Onnelanpolun hankkeelle myönnettiin 11,6 miljoonan euron investointiavustus, joka oli siihen asti euromäärältään suurin Aran myöntämä avustus. Voimmekin yksimielisesti todeta, että Ara on säätiön tärkein yhteistyökumppani, Merenluoto miettii.

Edelläkävijyden eteen on tehtävä töitä

Merenluoto arvostaa säätiön asuntokannan monipuolisuutta. Esimerkiksi Palvelukeskus Onnelanpolku on tarpeen mukaan hoivaa tarjoava elämäntalotalo, jossa tavallista senioriasumista ja ympärivuorokautista palveluasumista tarjotaan samassa ympäristössä. Siten taloon voi muuttaa aktiivisena seniorina, mutta toimintakyvyn heikentyessä kotitalostaan ei tarvitse muuttaa pois.

- Säätiön asuntokanta on kaiken kaikkiaan harvinaisen hyvässä jamassa. Käytännössä se tarkoittaa esteettömiä ja monipuolisia asumisen mahdollisuuksia.

Tulevaisuuden asumisen vaiheista yksi kiinnostavimpia on päästä näkemään, miten suurten ikäluokkien asumisen ja palvelun tarpeet tulevat järjestymään.

- Meidän senioreiden palvelutarve lähestyy huippuaan, kun 1940- ja 1950-luvuilla syntyneet tarvitsevat aina vain enemmän palveluita ja asuttavat senioritaloja täydellä kapasiteetilla. Asuntojen määrällisen tarpeen arvioidaan tasoittuvan 2030-luvun loppupuolelta alkaen, Merenluoto kertoo.

Palvelu- ja asuntotarpeen vähentyessä nykyaikaisen rakentamisen trendeistä muunneltavuus ja rakennusten osien siirreltävyys tulee vastaamaan kustannustehokkuuden haasteeseen.

Merenluoto näkee säätiön vastavirtaan kulkijana ja edelläkävijänä. Hän näkee joidenkin toimintojen ulkoistamisen ja ydintoiminnoista tiukasti kiinni pitämisen

”Tahtotilana on saada yhteisöllisyys ja yhteinen tekeminen viriämään yhteisöjen sisältä käsin.”

yhtenä säätiön vahvuuksista.

Mielestäni säätiön rooli on hedelmällinen, kun voimme luoda puitteita niin, että osan teemme itse ja osan toteuttavat yhteistyökumppanit. Toivon säätiöön ylläpitävän ja tavoittelevan saavutettua edelläkävijän roolia myös tulevaisuudessa. Säätiö on vahvasti ajan hengessä mukana. Se vaatii vahvoja vetäjiä, Merenluoto miettii.

Jo yksi saa paljon aikaiseksi

Senioriasumisen suurimmaksi sosiaalisen hyvinvoinnin kehityskohteeksi Merenluoto mainitsee asukkaan luontevan mahdollisuuden kontakteihin. Säätiö on tehnyt pitkään työtä yhteisöllisyyden kokemuksen ja asukkaiden verkostoitumisen kasvattamiseksi. Tahtotilana on saada yhteisöllisyys ja yhteinen tekeminen viriämään yhteisöjen sisältä käsin. Tässä ollaankin onnistuttu monella talolla. Asiaan vaikuttavat niin laadukas yhteisten tilojen suunnittelu, kuin taloilla asuvat ihmiset.

- On merkittävää miettiä, miten se ensimmäinen kynnyksen ylitetään. Se ei ole lainkaan itsestäänselvä. Kuitenkin jo yksi tai kaksi aktiivista asukasta saa paljon aikaiseksi. He voivat antaa alkusysäyksen sille, millainen ilmapiiri taloon syntyy. Jos jokainen tervehtisi ensimmäisestä päivästä lähtien toisiaan, niin pian voi tulla jo mieleen, että mitä jos vaihtaisikin pihalla, hississä tai portaissa muutaman sanan.

Esimerkiksi nyt vuoden ajan asutussa Kartanonkulmassa yhteisöelämä on käynnistynyt hyvin. Siellä on ryhmiä, jotka kokoontuvat säännöllisesti osallistujien toimintakyvyn puitteissa.

- Siellä 70-80-vuotiaat pelaavat korttia, ompelevat, leipovat, istuvat ja väittelevät. Mitä enemmän ihmiselle tulee ikää, sitä enemmän pitäisi varmistua siitä, että hänen sosiaalinen kanssakäymisensä tulee tuetuksi. Ei riitä, että lähimmät sukulaiset käyvät kerran viikossa.

Lujasti

Lähes kuusikymmentä vuotta naimisissa ollut pariskunta Marja-Liisa ja Martti Puustinen asuvat kulmahuoneistossa viihtyisässä Onnelanpolun talossa.

luokan Martti kävi koulua supistetusti maanantaista keskiviikkoon. Oppilailta oli kuitenkin lupa jäädä loppuviikoksi kuunteleluoppilaisiksi ja sehän sopi Martille mainiosti, sillä hän on oppinut aina asioita helposti kuuntelemalla. Hänen lempiaineitaan koulussa olivat uskonto, laulu ja historia. Urheilua ei juurikaan ollut uskovaisten ja varttuneemman opettajarouvan luokalla. Marttia kiinnostivat lopulta autot ja tekniikka enemmän kuin koulu.

Marja-Liisa syntyi yhdeksänlapsisen sisarusparven keskimmäiseksi lapseksi Kuhmoisten pitäjässä. Hän kertoo, että oli vaikeaa keskittyä läksyjen tekemiseen kotona, kun siellä oli jatkuva hälinä. Urheilu ja laulu olivat Marja-Liisalle mieluisimmat aineet kansakoulussa. Hänet onkin nähty laulamassa ja esiintymässä useissa juhlissa. Marja-Liisa hoivasi paljon pienempiä sisarusiaan ja kävi myös naapurimaatiloilla hoitamassa lapsia. Kasvimaan kitkemistä sekä kotitöitä riitti nuorelle neidille paljon tehtäväksi.

Martti puustinen syntyi vuonna 1941 perheensä kolmanneksi lapseksi Korkeilan kylään Kuhmoisten pitäjään. Korkeila oli 20 talon muodostama kylä, jossa oli koulu. Kirkonkylälle matkaa kertyi 24 kilometriä. Martin jälkeen perhe kasvoi vielä kolmella sisaruksella.

Martin aloittaessa koulutaipaleensa hän osasi jo lukea ja kirjoittaa, sillä hän oli oppinut taidon isompien sisarusten läksyjen tekoa kuunnellessaan. Myöhemmin se aiheutti hankaluuksia esimerkiksi kaksoiskonsonanttien kanssa, kun hän ei ollut oppinut tavuttamaan sanoja. Ensimmäisen

”Marja-Liisakin valmisti itselleen hääpuvun ompelemalla pitsiä vanhaan mekkoon.”

yhdessä

Kodista löytyy monenlaisia arkea helpottavia välineitä. Voidetuubista löytyy puristin ja pieni pöytäimuri hoitaa pöydältä leivänmurut. Kekseliäs ja näppärä Martti on kehittänyt myös itse apuvälineitä Marja-Liisalle.

Toisiinsa nuoret tutustuivat Marja-Liisan veljen toimiessa Martin työkaverina. Taksia ajavat nuoret miehet asioivat usein kaupassa, jossa Marja-Liisa työskenteli. Häitä nuoripari vietti kesällä vuonna 1964 Kuhmoisten kirkossa. Vihkiminen toimitettiin pitkän kaavan mukaan ja sitä varten käytiin vihkivalojen puheita harjoittelemassa kirkolla. Siihen aikaan ei ollut polttareita eikä häämessuja, vaan hääparit tekivät ja suunnittelivat itse juhloja. Niinpä Marja-Liisakin valmisti itselleen hääpuvun ompelamalla pitsiä vanhaan mekkoon. Käteväänä naisena hän myöhemmin teki häämekosta ristiäispuvun.

Lahteen nuoripari muutti hänen jälkei-

senä vuonna Martin työpaikan perässä. Kauan ei Marja-Liisa joutanut olla Lahdessa toimitomana, sillä hän tarkasti heti kaupunkiin saavuttuaan lehdestä työpaikkailmoitukset ja sai itselleen paikan samana päivänä Asko-Valinnasta. Valintamyymälä sijaitsi nykyisen Sokoksen tavaratalon paikalla olevassa puutalossa ja siellä myytiin elintarvikkeita. Marja-Liisa toimi sekä lihaosastolla että kassalla yhteensä neljä vuotta. Vuonna 1968 perheeseen syntyi poika. Lapsen syntymän jälkeen Marja-Liisa siirtyi Luhtasen palvelukseen, jossa työskenteli 19 vuotta ensin laadunvalvojana ja sitten työnjohtajana.

Koko työura on Martilla liittynyt jollakin tavalla autoihin ja autoiluun, myös armeijan hän suoritti autopataljoonassa Helsingissä. Silloin hän ajoi yhdistelmäkortin ja kuskasi "armeijan herroja" palvelusaikansa loppuun. Lahdessa Martti työskenteli ensin Vuoripojankadulla sijaitsevassa rengasliikkeessä, josta hän siirtyi Lahden autokuntaan ajolähtäjäksi. Se oli täsmällistä ja tarkkaa työtä, kun piti organisoida 200 kuorma-auton liikkuminen kuljettajineen. Ennen eläkkeelle siirtymistään Martti ehti työskennellä Starckjohannilla yli 15 vuotta kuorma-autojen myyjänä. Martti kävi useilla työmatkoilla Saksassa sekä Italiassa.

Perhe on matkustellut mielellään. He ovat kokeneet Kreikan, Thaimaan sekä Espanjan, jossa he asuivat neljä talvea, ennen kuin Marja-Liisa sai aivoverenvuodon Espanjassa. Alkuun Marja-Liisaa hoidettiin Espanjassa sairaalassa, joka oli haastavaa, sillä lääkärit puhuvat siellä vain espanjaa. Onneksi heillä oli tulkki käytössään. Marja-Liisa lensi lopulta Suomeen ambulanssientokoneella. Suomessa aloitettiin kuntoutus, sillä aivoverenvuoto oli aiheuttanut tois-

puoleisen halvauksen. Marja-Liisa käy edelleen päivittäin kuntosalilla polkemassa 10 kilometrin lenkkejä. Se auttaa ylläpitämään toimintakykyä, jota vaikeuttaa halvauksen lisäksi myös MS-tauti.

Martti toimii Marja-Liisan omaishoitajana ja hoitaa pariskunnan arkiset asiat. Hän pitää epäoikeudenmukaisena sitä, että omaishoitajat joutuvat maksamaan veroa pienistä tuloista. Saatuaan ensimmäiset tilitiedot omaishoitajana Martti teki kyselyn omaishoitajan palkasta sekä verotuksesta ja sai kopion eduskunnan päätöksestä asiaa koskien. Myös paikalliseen omaishoitajan tienesttiin Martti kaipaisi parannusta.

Vuosien varrella Martti on keksinyt toimivia apuvälineitä Marja-Liisan arkea helpottamaan. Hän on kehittänyt ja rakentanut mm. alumiinista tuen jaloille, jonka hän on käyttömukavuussyistä pehmustanut. Martti toteaa, että "homman täytyy toimia tekniikalla, eikä käsivoimin". Tästä syystä pariskunta käyttää näppärää pöytäimuria tiskirätin sijaan.

Pariskunnalle tuottaa iloa oman pojan ja kolmen lapsenlapsen menestys. Edelleen Marja-Liisa ikävöi Espanjaa, sen lämpöä ja kauniita puistoja. Siellä saattoi joulupäivänä kastella parvekkeella kukkia, kun Suomessa kuljetaan tuiskussa ja tehdään lumitöitä. Alkuun Marja-Liisaa harmitti muuttaa Saksalasta 2014 heinäkuussa Onnelanpolulle, kun ei asunnossa ollut hänen mielestään tarpeeksi kaappitilaa. Nyt he ovat asuneet Onnelanpolulla yli yhdeksän vuotta ja koko sen ajan on Martti toiminut asukastoimikunnan puheenjohtajana talossa.

"Homman täytyy toimia tekniikalla, eikä käsivoimin."

Matkalla hankittu tunnelmallista valoa hoitava maalaus on tärkeä Martille ja Marja-Liisalle.

Terveiset Huovilankadulta

KUN JUTTELEMME TALON ASUKKAIDEN KANSSA SIITÄ, mitkä asiat ovat talossamme parasta, nousee kolme ajatusta tärkeimmiksi. Ne ovat turvallisuus, yhteisöllisyys ja toimivuus.

Turvallisuuden tärkeyden ymmärtää hyvin, koska me vanhenemme ja voimat vähenevät, emmekä koe voivamme elää niin itsenäisesti kuin ennen. Myös erilaiset kivut ja säryt tuovat turvattomuutta. Me tarvitsemme siis toisia ihmisiä luomaan meille turvallisuuden tunnetta.

Yhteisöllisyys ja sosiaalisuus vetää meitä toisten ihmisten luo. Haluamme edellä mainittua turvallisuutta, mutta myös hyvin merkittävää tunnetta, että olemme edelleen tärkeitä, meistä pidetään ja voimme edelleen tehdä erilaisia meille tuttuja juttuja tai opetella uusia. Sanotaan, että ”vanha koira ei opi uutta”. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Sen voi jokainen kokeilla täällä itsekkin.

Meillä on paljon tilanteita ja ryhmiä, joissa näitä sosiaalisia tarpeita voi toteuttaa. Toisaalta voi olla myös itsekseen, jos niin haluaa. Kukin oman persoonansa mukaan. Joskus voi myös olla, että haluaisi tulla ryhmiin, mutta ei oikein uskalla. Silloin voisi yrittää etsiä jonkun ystävällisen näköisen ihmisen ja jutella kahden kesken.

Tunteet tarvitsevat usein toimintaa. Tämä on talossamme jatkuvan etsinnän alla, mitä tekemistä löytyisi? Meillä on kyllä jatkuviakin ryhmiä. Esimerkiksi Lähimmäisistä käy ryhmänvetäjä joka toinen keskiviikko. Ne ovat hyvin suosittuja. Ihmiset ovat hyvin erilaisia, kuten hyvin tiedämme. Tietyt ihmiset käyvät tietyissä ryhmissä ja tietyt eivät halua mihinkään ryhmään, he luovat itse ryhmänsä. Sekin sopii tietysti.

Nämä tärkeinä koetut asiat näyttävät toteutuvan aika hyvin meidän talossamme. Etenkin kun tajuaamme, että tämä kaikki on meistä asukkaista kiinni, säätiön ihmisten ystävällisellä avustuksella.

Huovilankadun asukkaat toivotavat kaikille

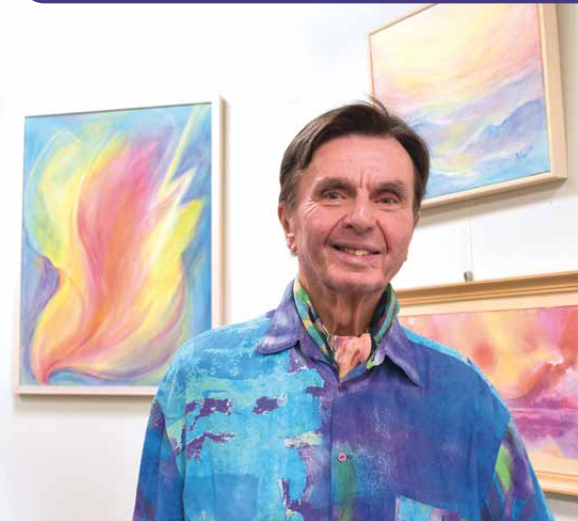
RAUHALLISTA JOULUA!

Asukastoimikunnan
puheenjohtaja
Ritma Vehkala

Ritma ja Rolle-koira kotitalonsa pihassa.

”Turvallisuus,
yhteisöllisyys ja
toimivuus”

Kartanonkulman
puurojuhlassa otettiin
vastaan joulunalusaika

Ystävykset Ritva Ruokonen ja Ritva Huotari olivat tulleet nauttimaan 29.11. vietetyn puurojuhlan perinteistä joululauluista ja tunnelmasta.

Kerhuhuone oli täynnä. Arvannon pääpalkinnon, lounaslahjakortin, voitti Rauni Ikävalko (vasemmalla).

Mari Kokko, Sanna Mäkinen sekä pieni onnetartonttu suorittivat arvannon. Lopuksi laulettiin kaikkien tuntemia joululauluja.

Kaikki lähtee väristä

MARTIN GULL PUOLISOINEEN on muuttanut hiljattain Laaksokadulle säätiön taloon. Marraskuussa hän pystytti taidenäyttelynsä Wanhaan Herraan vierailijoiden iloksi. Esillä olevat teokset ovat kooste Martinin uran varrelta.

Kiveriö-kabinetin seinät räiskyivät värejä. Lasten ja nuorten parissa taidetrapeuttina ja opettajana työskennelleelle Martinille värit avaavat ovea ihmisen sisäiseen maailmaan. Väreillä voidaan tuoda esiin hänen mukaansa ihmisen sisäisiä kuvia, ei välttämättä ulkomaailmaa.

Martin kertoo uuteen kotiin sopeu-

tumisen prosessin olevan vielä kesken. Muuttoa edellisestä asunnosta uuteen on tehty syksyn ajan. Martinin aivoverenvuodon jälkeen esteetön koti on ollut tarpeellinen. Edellisen kodin suuri-ikkunaista ateljeetaan Martin toki jää kaipaamaan, mutta pariskunta on ollut uuteen kotiinsa tähän asti tyytyväinen. He ovat olleet yllättyneitä miten paljon toimintaa ja kulttuurista asukkaille on tarjolla ja miten iloisia ja avoimia ihmisiä he ovat tavanneet talossa. Lapsenlapsille isoisän muutto on ollut mieleen, sillä etenkin talvipuutarha on heille kiehtova paikka.

Robottibussin reittiä pidetään tarpeellisena

SYYSKUUSSA liikennöinnin aloittanut robottibussi on ehtinyt herättää kaupunkilaisissa tunteita laidasta laitaan. Enintään 20 kilometrin tuntivauhtia kulkevan bussin kulkemalle reitille on kuitenkin selvä tilaus. Laaksokadun asukkaat **Tuovi Takkinen** ja **Kerttu Niemi** olivat tulleet joulukuisena pakkaspäivänä Wanhan Herran aulaan odottamaan robottibussin saapumista. Bussiin ehtii hyvin, vaikka sitä odottaisi sisätiloissa. Wanhan Herran pysäkki on päätepysäkki, jossa bussi odottaa seuraavalle kierrokselle lähtöä noin viidentoista minuutin ajan. Tänään bussia ei kuitenkaan kuulunut. Robottibussia operoivan Remoted oy:n palvelupäällikkö **Arttu Kotilainen** kertoo syyn olevan tekninen ja liittyvän talviolosuhteisiin.

Vaikka tänään jäätin pysäkillä, on Takkisella ja Niemellä robottibussista hyviä aikaisempia kokemuksia

- Robottibussin kyydin rauhallisuus sopii minulle. Ensimmäisellä kerralla lähdin kiertämään koko lenkin jotta näen, mihin kaikkialle bussi pysähtyy. Bussi pysähtyy hyvin nopeasti jos

eteen tulee jokin este, joten on hyvä, että sitä käyttäessä on turvavyöpakko. Mukana kulkeva turvakuljettaja neuvoo turvavyön käytössä ja auttaa ja juttelee muutenkin mielellään matkan aikana, Takkinen kertoo.

- Robottibussi on hyvä vaihtoehto meille Laaksokadun asukkaille, sillä Lempi-liikenteen auto on usein täynnä, Niemi miettii.

Molempien mielestä hankkeen puitteissa kulkevan robottibussin reitille olisi iso tarve.

- Muutama vuoro päivässä riittäisi. Sairaala on tärkeä pysäkki, mutta lisäksi kierrokseen Sykkeen ja Paavolan Citymarketin, Takkinen sanoo.

- Ja minä arvostan, että reitti kulkee Sokoksen ja torin kautta, Niemi lisää.

Tuovi Takkinen ja Kerttu Niemi valmiina lähtemään ajelulle.

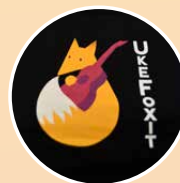
Ukefoxien ryhmässä jaetaan yhdessä soittamisen ilo

LAAKSOKATU 13 TALON kerhohuoneella soi joka toinen keskiviikko ukulele. Lahden lähimmäispalvelun järjestämässä ryhmässä soittoa johtaa yhteisömuusikko **Maria Mikkola**. Ryhmässä harjoitellaan soittimen käyttöä ja valmistaudutaan seuraaviin esiintymisiin. Marraskuisena keskiviikkona ryhmään on kokoontunut kahdeksan innokasta soittajaa. Ryhmä on ollut olemassa jo kolmen vuoden ajan.

Tapaaminen on viikon kohokohta. Vaikka olisi huolia ja murheita, ukulelen soittamisesta tulee hyvä mieli. Osallistujat ovat yhteydessä toisiinsa ryhmän ulkopuolellakin ja yhdessä on käyty myös muiden keikoilla musiikkia kuuntelemaan.

Ryhmän nimi on Ukefoxit. Nimi on saanut alkunsa siitä, että neljä ryhmän jäsentä on huomannut kuuluvansa samaan Repojen sukuun. Ukefoxien esiintymiskappaleisiin kuuluvat mm. *Vesivehmaan jenka* sekä *Kirppu ja Härkä*.

Kartanonkulman asukas Ritva Huotari tutustuu infonäyttöön asukasohjaaja Mari Kokon opastamana.

VOIT LUKEA INFOTAULUN TIEDOTTEET sen ääressä seisten tai istuen ja odottaen tiedotteen vaihtumista. Suosittelemme koskemaan näyttöön rohkeasti!

Kun kosketat näyttöä, voit valita itse mitä tiedotteita haluat lukea ja kuinka kauan luet niitä. Saat suurennettua tekstin kokoa ja siirrettyä tekstin silmiesi korkeudelle, mikä helpottaa tekstin lukemista pyörätuolissa tai rollaattorin päällä istuen. Näyttö ei rikkoonnu kosketuksesta ja aloitusnäkyvä palaa ruudulle itsestään, kun lopetat tiedotteiden selailun.

Näin käytät infonäyttöä

Säätiön taloilla olevat infonäytöt pitävät sisällään tärkeää tietoa talojen tapahtumista ja säätiön ajankohtaisista asioista, joten niiden käyttö kannattaa opetella. Varaa hetki aikaa näytön luona ja tutustu siihen seuraavien vinkkien avulla.

Kosketa näyttöä nopeasti ja kevyesti napauttamalla. Sinulle avautuu eri tiedoteryhmien otsikot. Otsikoita koskettamalla pääset lukemaan haluamiasi aiheista. Tekstin siirtämien eteenpäin onnistuu liu'uttamalla sormea näytön pinnalla.

Koskettuasi näyttöön löydät näytön oikeasta alareunasta kaksi kuvaketta lukemisen helpottamiseksi:

Pyörätuolikuva - Kun istut pyörätuolissa tai rollaattorin päällä, paina tästä. Tekstiä on helpompi lukea silmän korkeudelta ja niska ei kipeydy.

Kirjainkuva - Saat suurennettua tekstin kokoa tästä.

Muovit kiertoon

JÄTTEIDEN LAJITTELU MUUTTUI LAHDESSA 1.8.2023, jolloin luovuttiin energiajätteen keräyksestä ja tilalle tuli muovinkeräys.

Muutos vaatii meiltä kaikilta tietoa siitä, miten lajittelemme jätteitä oikein. Halusimme asukkaalle ja henkilökunnalle koulutusta asiasta. Säätiön asukasohjaajat ottivat yhteyttä Salpakierron ympäristökouluttaja **Johanna Ulmaseen**. Johanna kertoi, että kaikki toimijat ovat nyt samalla asialla ja seuraava koulutusmahdollisuus on vasta huhtikuussa 2024, eli auttamattomasti liian myöhään.

Näin päätimme ottaa itse selvää lajittelusta ja aloittaa kaikissa säätiön taloissa lajittelusta kertovat infotilaisuudet. Asukasohjaajista Päivi aloitti lajitteluoppaana infoissa.

Ensimmäinen lajitteluinfo pidettiin 16.8. ja kierroksia jatkettiin 5.9. asti. Infotilaisuuksiin asukkaat saivat tuoda omia kysymyksiään lajittelusta ja joillakin oli mukana myös pakkaus, kääre tai muovi, jonka lajittelusta halusi kysyä. Asukasohjaajalla oli mukana esimerkkiroskia, eli kodeissa yleisemmin käytettyjä pakkauksia. Monissa pakkauksissa on lajitteluohje, toisinaan sitä saa etsiä hieman kauemmin.

Muovin lajittelu koettiin useissa taloissa vaikeaksi. Peruohje kuitenkin on: "Jos se on muovia ja se on pakkaus, se lajitellaan muoviin". Tällainen on esimerkiksi kahvipussi, jonka lajittelussa on tapahtunut muutoksia, ja ne lajitellaan muovin keräykseen.

Lajitteluinfossa kerrottiin ympäristökouluttaja Johannan korostusta siitä, ettei tavallista muovipussia tule laittaa biojäteastiaan. Biojätettä voi kerätä pieneen muoviasiaan tai maitopurkkiin ja kaataa ne bio-

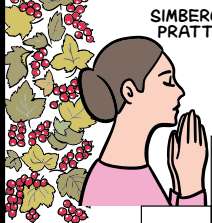

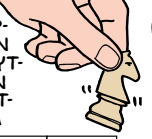

jäteastiaan. Kaupasta ostettavat biojätepussit ovat yksi vaihtoehto. Biojätteelle voi myös taitella sanomalehden aukeamasta biojätepussin, jos haluaa itse tehdyn vaihtoehdon valmiille biojätepusseille. Biojätepussit voi laittaa biojäteastiaan, samoin kuin sanomalehdestä taitellut pussit, jotka hajoavat biojäteastiassa. Jos käyttää talouspaperia, sen voi lajitella myös biojätteeseen.

Muovinkeräysuudistuksen takana on tavoite tehokkaammasta materiaalikierrosta, jotta luonnon niukkoja resursseja ei tarvitse ottaa uuden tavaran tekemistä varten käyttöön samassa mittakaavassa kuin nykyisin. Kierrätetystä muovista valmistetaan uusia muovipohjaisia tuotteita. Näitä voivat olla esimerkiksi muovipulloista tehty toppatakki tai reppu. Kierrätetyistä muovipakkauksista tehtyjä uusia tuotteita on lukuisia muitakin. Lajittelumme ei siis ole turhaa, vaan näillä pienillä toimilla voimme säästää luontoa ja sen monimuotoisuutta.

Ensi vuoden puolella suosittuja lajitteluinfotilaisuuksia jatketaan, mikäli asukkaat niin toivovat.

Ristikko

SIMBERG PRATT 		LOISTI AMANDA RYG-SECKINÄ 		KAAPPEIHIN JA KÄYTÖN KERÄTYJÄ 		AFRIKASSA vallassa 1953-1980 		ALLISTUNEITA 	
jäätön 007 				LATKAOLLI					
TUTKIJOIDEN MENETELMIÄ				SUURKAUPUNGIN HARMI		KOKKI BJÖRCK			
		KARKEAA SO-RAA 		TOIS-TELTU		ALMILA 			
NELJÄLLÄ VIITTA VASTAAN 		LIUKUVA NAA-PURIN MIES 		ESITTELE-VÄ		HEILA		-RUO-KINTA	
HÄVITTI ROOMAA SIIVOUS-YRITTÄJÄ SAANA TAI TULETON 		-KAIVO		YKSIN 		JUSSI-PALKITTU AIROLA 			
				PAR-VILLA		LAU-LAVA TAPIO		KAS-TIK-KEITA	
						PALIN-DROMI-POIKA		VÄY-LIÄ 	
				TAI-PUISA PUTKI		KAUP-PA-KESKUS		-1. 	
				KOKKI HENRI 					

www.sanaris.fi/ laadinta Erkki Vuokila, toteutus Heli Kärkkäinen

Ristikön palautus 30.4.2024 mennessä asukasohjaajalle tai postitse asuntosäätiön toimistoon.

Oikein ratkaisseiden kesken arvotaan kolme lounaslahjakorttia säätiön ravintoloihin. **Vain vastaamalla voit voittaa palkinnon!**

Lastu 1/23 ristikon avainsanat olivat: *nautitaan jussista, Onnin lounas ja kalle liiteli.*

Ristikön oikein ratkaisseiden kesken arvottiin kolme lounaslahjakorttia.

Onni suosi tällä kertaa Irja Oksasta Laaksokadulta, Ritva Alataloa Harjulankadulta sekä Eino Poutasta Saimaankadulta.

*S*hyvää joulua asukkaille ja yhteistyökumppaneille!

Kartanonkulman asukkaat Jorma Paloniemi ja Ritva Ratajärvi puurojuhlassa.

Säätiöltä haettavia asuntoja ikäntyneille

Anttilankatu 1 A ja B	518,60 - 745,10€
Saimaankatu 29 C	566,15 - 817,40€
Lepolankatu 12 ja 14A	677,60€
Lepolankatu 14 C ja D	436,60 - 1400,70€
Kyösti Kallion katu 9 B	456,90 - 1080,90€
Huovilankatu 7 ja 9	485,50 - 752,50€
Elokatu 2	574,30 - 876,40€
Laaksokatu 21	661,40 - 934,20€

Laaksokatu 17	661,40 - 1116,20€
Laaksokatu 15	661,40 - 979,90€
Laaksokatu 13	669,70 - 727,50€
Laaksokatu 19	522,20 - 818,20€
Sammonkatu 3	601,80 - 869,30€
Harjulankatu 1	366,39 - 1189,13€
Korkeakatu 2	523,10 - 742,50€

LAHDEN VANHUSTEN ASUNTOSÄÄTIÖ sr

Lahden vanhusten asuntosäätiö tarjoaa esteettömiä, yhteisöllisiä ja kohtuuhintaisia koteja lähellä palveluita ja Lahden keskustaa.

Asuntomme ja talojemme yhteiset tilat on suunniteltu niin, että ikääntyminen on helppoa ja turvallista. Asuntoja voi hakea jatkuvasti ilman erillistä hakuaikaa ottamalla yhteyttä toimistoomme. Lisätietoa hakemisesta saat myös nettisivuiltamme www.lvas.fi

LAHDEN VANHUSTEN
ASUNTOSÄÄTIÖ sr

— Hyvää asumista jo 60 vuotta —

Laaksokatu 17, Lahti
palveluaika ma-pe klo 9-12
asuntosihteri puh. 044 7354 004

Lue lisää palveluistamme osoitteessa www.lvas.fi